

Komentarz egzegetyczny do tekstu Ef 2,17-22
Druga niedziela po Trójcy Świętej

Tłumaczenie:

17. *A gdy przyszedł, zwiastował pokój wam, [którzyście] daleko oraz pokój tym, [którzy] blisko.*
18. *Gdyż przez Niego mamy dostęp do Ojca, jedni i drudzy w jednym Duchu.*
19. *Przeto więc już dłużej nie jesteście tułaczami i przybyszami, lecz jesteście współobywatelami świętych i domownikami Boga.*
20. *Zbudowani na fundamencie apostołów i proroków, [gdzie] kamieniem węgielnym jest sam Chrystus Jezus.*
21. *W którym cała budowla rośnie zespolona na święty przybytek w Panu,*
22. *W którym i wy jesteście wspólnie budowani na mieszkanie Boga w Duchu.*

Komentarz:

Tekst kazalny Ef 2,17-22 stanowi część dłuższej perykopy Ef 2,11-22, w której autor Listu dowodzi, że ofiara Chrystusa jest skuteczna zarówno dla tych, którzy byli pod zakonem Mojżeszowym, jak i dla tych, którzy wywodzili się spośród pogan. Pokój Chrystusowy dzięki mocy Ducha jednoczy obie grupy w jednym Kościele. Argumentacja w dużej mierze wykorzystuje kontrast między *pote* ("niegdyś" - Ef 2,11) a *nun* ("teraz" - Ef 2,13), aby ukazać, że przyjście Chrystusa przyniosło jedną, wspólną rzeczywistość dla Żydów i pogan, którzy w Niego uwierzyli. Fragment Ef 2,14-18 na ogół traktowany jest przez komentatorów jako materiał, który zawiera w sobie przepracowany materiał hymniczny.

17 Werset 17 nawiązuje do Iz 57,19, wykorzystując język, jakim prorok opisał dwie grupy Żydów, z których jedna należała do wygnańców babilońskich, a druga należała do "tubylców", tj. tych, którzy pozostali w ziemi ojczystej. W późniejszych żydowskich interpretacjach tekstu podział następował w obrębie samego Izraela: na grzeszników odpadłych od Boga oraz sprawiedliwych (Berachot 34b) lub na pokutujących grzeszników oraz sprawiedliwych (Numeri Rabba 11,7; również *Mek. Exod. 20,25*). Ef 2,17 nie odzwierciedla jedynie wpływu Iz 57,19, gdyż słownictwo użyte w niniejszym wierszu wskazuje również na aluzję do Iz 52,7 ("*Jak miłe są na górach nogi tego, który zwiastuje radosną wieść, który ogłasza pokój, który zwiastuje dobro, który ogłasza zbawienie [...]*"). Jest to ślad istniejącej interpretacji mesjańskiej w łonie pierwotnego chrześcijaństwa w odniesieniu do ostatniej pieśni o Słudze Jahwe oraz jej poprzedzającego kontekstu.

Pokój (gr. *eirenei*) rozumiany jest w tym miejscu na sposób żydowski: nie tylko jako

zaniechanie wrogości, ale również czynne ofiarowanie pokoju tym, do których oferta jest kierowana. Kiedy Chrystus zwiastował pokój? Wysuwano wiele propozycji: a/ zwiastowanie przed wcieleniem, b/ zwiastowanie na wczesnym etapie ziemskiej służby Jezusa, c/ zmartwychwstanie Jezusa jako swoisty akt zwiastowania, d/ zwiastowanie w formie nadejścia Ducha, e/ zwiastowanie Jezusa objawia się w Jego inspiracji i pouczeniu, które wywierają wpływ na późniejsze zwiastowanie Ewangelii przez uczniów, f/ proklamacją pokoju jest sam Krzyż. Każda propozycja ma plusy i minusy w interpretacji, jednak wydaje się, że ostatnia opcja w znacznej mierze zgadza się z duchem przekazu Ef 2,11-22. Chrystus jest naszym pokojem (zob. Ef 2,14) - Jan Kalwin nazwał to określenie "najpiękniejszym tytułem Chrystusa".

18 Dawne różnice stają się nieistotne. Nie ma już "daleko" i "blisko", gdyż istnieje tylko jedna kongregacja zbawionych ("my"), którzy to ("jedni i drudzy") mamy ten sam dostęp do Ojca (R. Schnackenburg). Kluczowe w tym zdaniu jest słowo "dostęp" (gr. *prosagoge* - "dostęp, przystęp"), które można tłumaczyć jako czasownik przechodni (w znaczeniu "wejście") lub nieprzechodni (w znaczeniu "dostęp, przystęp"). Występuje w NT trzykrotnie (jeszcze w Ef 3,12 i Rz 5,2). W świeckim języku *prosagoge* oznaczało umożliwienie dostępu przed oblicze władcy (por. Ksenofont, *Cyropedia* I 3,8; VII 5,45), zaś w języku religijnym (kontekst żydowski) możliwość przyniesienia darów ofiarnych Bogu (w Septuagincie czasownik *prosagein* - 3 Mż 1,3; 3,3; 4,14). W naszym tekście chodzi nie tylko o "zwykły" dostęp do Boga, ale też dostęp do prawdziwej relacji z Bogiem (określanym mianem Ojca), która zachodzi w Duchu Świętym dzięki Chrystusowi. Dostęp ów jest fundamentem pokoju, ogłaszanego zarówno Żydom jak i poganom, a samo to doświadczenie jest niejako znakiem pokoju zachodzącego między obiema grupami.

19 Zanim nastąpiło pojednanie obu grup "w jednym ciele przez Krzyż" (Ef 2,16), poganie postrzegani byli przez Żydów jako "tułacze i przybysze" (gr. *ksenoi kai paroikoi*). Pierwszy z terminów akcentuje bardziej "obcość" w sensie "cudzoziemców", drugi z kolei określa ludzi, którzy przez pewien okres czasu mieszkali "poza domem", co w kontekście żydowskim mogło chodzić o przybyszów mieszkających pośród Izraelitów (dzisiaj użylibyśmy określenia "imigranci").

Autor Listu pragnie podkreślić, że adresaci nie są już pozbawieni swej prawdziwej ojczyzny. W Chrystusie są pełnoprawnymi obywatelami, należąc do wielkiej wspólnoty ("domownicy Boga" - gr. *oikeioi tou theou*) świętych, czyli wierzących w Chrystusa (jakkolwiek komentatorzy biblijni wysuwali też inne sugestie rozumienia wyrazu [*h*] *agioi* - "święci").

20 Zbudowani na fundamencie apostołów i proroków (gr. *epoikodomethetes epi to themelio ton apostolon kai propheton*) - w tym fragmencie autor wprowadza obraz budowli oraz świątyni, aby jeszcze bardziej dookreślić nową wspólnotę Kościoła, którego znaczącą częścią stali się adresaci Listu

(reprezentujący chrześcijan wywodzących się z pogan). *Oikos* (który jest głównym tematem wielu czasowników, w tym *epoikodomeo* występującym tutaj w stronie biernej) może oznaczać "dom", ale też można go odnieść do wspólnoty domowników oraz do świątyni. Obraz, jaki niesie ze sobą wyraz "zbudowani" przywodzi na myśl bloki kamienne, z których składa się budowla osadzona na trwałych fundamentach. Forma imiesłowu aorystu w stronie biernej słowa "zbudowani" wskazuje, że to wbudowanie już nastąpiło wcześniej, możliwie podczas nawrócenia. O jakim fundamencie jest mowa? Zapewne chodzi o Ewangelię stanowiącą treść apostołskiego poselstwa. Paweł sam siebie postrzegał jako budowniczego, który położył podwaliny tj. fundament, którym jest Chrystus (por. 1 Kor 3,10-11). Z kolei prorokami nie są tu postacie ze ST, lecz prorocy działający już w realiach Nowego Przymierza. Potwierdza to niejako porządek, według którego prorocy wymieniani są na kolejnym miejscu za apostołami (Ef 3,5 i 4,11).

Zwrot *ontos akrogoniaiou autou Christou Iesou* ("kamieniem węgielnym jest sam Chrystus Jezus") z imiesłowem *ontos* ("będąc") oraz emfatycznym *autou* ("sam") - samo zdanie występuje w formie dopełniacza absolutnego - w nawiązaniu do Chrystusa, służy zaakcentowaniu Jego osoby, w odróżnieniu zarówno od fundamentu apostołów i proroków jak też od wierzących umieszczonych na owym fundamencie. Co do rozumienia pojęcia "kamień węgielny", bibliści są podzieleni w swych poglądach. W jednym przypadku chodzić mogłoby o kamień będący opoką dla fundamentu, w innym z kolei stanowić miałby "ostatni kamień" wieńczący całą budowlę (np. u szczytu bramy lub gmachu).

21 - 22 Podobnie jak Kościół jest mocno osadzony na kamieniu węgielnym, którym jest Chrystus, tak też cała budowla jest zespolona (spojona) w Nim i wzrasta w święty przybytek. Centralna rola Chrystusa w stabilności całego Kościoła ("w Nim") według obrazu budowli koresponduje z wcześniejszą funkcją Chrystusa jako pośrednika przynoszącego pokój ("w Nim" - Ef 2,16) oraz Tego, który umożliwia dostęp do Ojca ("przez Niego" - w.18). Termin "zespoleni" (gr. *synarmologoumene*), który w NT występuje jedynie w stronie biernej, pochodzi od *synarmologeo*, którego to terminu używano w celu opisania rzeczywistości odnoszącej się do połączenia w jedną całość wielu odrębnych części. Przykładowo można tak określić było różne dźwięki, które razem nastrojone tworzyły harmoniczną całość, również, gdy mężczyzna wraz z narzeczoną połączeni byli węzłem małżeńskim. W sensie czysto technicznym słowo opisywało łączenie desek podczas budowania statku lub dokładne układanie kamieni w trakcie wznoszenia ściany budynku.

Cała budowla rośnie (co z jednej strony nadaje znaczenie tymczasowości towarzyszącej rozwojowi Kościoła, a z drugiej dowodzi jego dynamizmu, gdyż "budowla" rośnie cały czas wraz z dokładaniem nowych "żywych kamieni", por. 1 P 2,4-8) jako święty przybytek. Użyte słowo *naos* ("świątynia") - w odróżnieniu od *[h]ieron*, które opisywało raczej "kompleks" świątynny (por. J 2,14n.;

Mt 21,12) - dotyczy samej świątyni, czym daje wrażenie, że autorowi Listu chodzi o podkreślenie więzi wierzących z Bogiem, co akcentuje też termin *katoiketerion tou theou* ("mieszkanie Boga").

Przez całą perykopę Ef 2,11-22 (w tym i tekst kazalny Ef 2,17-22) podkreśla się świętą wspólnotę Kościoła, gdzie - zapożyczając z myśli Pawła obecnej w Ga 3,28 - nie ma już podziału na Żydów i Greków (i innych podziałów, boleśnie raniących społeczności ludzkie w tym świecie). Bóg w swej miłości, "przez krew Chrystusa" udziela pokoju wszystkim, którzy w Chrystusie mają do Niego dostęp. W zamysle Bożym ma zaniknąć "nienawiść" między obiema grupami, wywodzącymi się spośród Żydów i pogan. W tym dziele odgrywa znaczącą - chociaż w perykopie wspomniany jest pasywnie - Duch Święty, przez którego proces budowania żywej wspólnoty i miejsca zamieszkania Boga może zmierzać we właściwym kierunku.

Romuald Tomaszewski